

Стещенко Володимир<https://orcid.org/0000-0002-8183-3957>

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(м. Дніпро, Україна) E-mail: steshenko.volodymyr@gmail.com

Люлька Василь<https://orcid.org/0000-0003-1404-6037>

Кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри професійної освіти та безпеки життєдіяльності,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: vasilijlulka4@gmail.com

Вовченко Олександр<https://orcid.org/0009-0005-2036-3807>

Магістрант, здобувач
кафедри теорії і практики технологічної та професійної освіти,
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
(м. Дніпро, Україна) E-mail: Vovchenko.alexandr.p@gmail.com

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ УЧНЯ НА УРОКАХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті представлено огляд наукових доробків учених з питання діагностики ціннісного ставлення до будь-якої діяльності, зокрема до праці. Це твердження було взято для визначення методики діагностики рівня розвитку технологічної культури особистості учня на уроках технологій. Було враховано, що технологічна культура особистості характеризується системою наукових і технологічних знань, умінь і навичок, важливих для здійснення перетворювальної діяльності, а також досвіду із залучення до цієї діяльності, саме головне – системою мотивів і цінностей.

Розглянуто значення ціннісних орієнтацій і розкрито сутнісні ознаки критерію оцінки рівня розвитку технологічної культури особистості учня на уроках технологій. Відповідно до трактування поняття «техніко-технологічна культура особистості» таким критерієм визначено ціннісне ставлення особистості до норм, правил і результатів предметно-перетворювальної діяльності.

Визначено чотири рівні ставлення до норм і правил предметно-перетворювальної діяльності з урахуванням об'єктивних і суб'єктивних обставин. На основі аналізу методичної літератури та з урахуванням досвіду роботи вчителів технологій старших класів було розкрито сутність таких показників. Для оцінки рівня розвитку технологічної культури особистості учня старших класів на уроках технологій за допомогою цих показників рекомендується використати метод шкалування.

Мета статті – розкрити методику визначення рівня розвитку технологічної культури особистості учня старших класів на уроках технологій.

Методологія. Методологія дослідження ґрунтувалася на діяльнісному, компетентнісному та особистісно орієнтованому підходах, які обумовлюють спрямованість освітнього процесу на розвиток в учнів технологічної культури та діагностики її проявлення кожною особистістю, на поглиблення та застосування ними здобутих знань на практиці з урахуванням ціннісної складової змісту навчання.

Методологія нашого дослідження також ґрунтувалася на багаторівневому системному аналізі джерел за допомогою загально-, частково- та конкретно-наукових методів наукового пізнання.

Наукова новизна полягає у визначенні та обґрунтуванні доступної методики оцінки сформованості техніко-технологічної культури особистості учня старших класів на уроках технологій, яка включає діагностику його ставлення (відношення) до цілісного процесу предметно перетворювальної діяльності, починаючи від задуму і закінчуючи реалізацією створеного ним виробу, а також критеріїв і показників для такої оцінки.

Висновки. Встановлено, що визначені складові, критерії, показники та їх характеристики обумовлюють доступну процедуру діагностування рівня розвитку технологічної культури особистості учня старших класів на уроках технологій. Найбільш зручними показниками такої оцінки на уроках технологій виявилися: звичка учнів до самоконтролю, творче відношення їх до будь-якої діяльності, раціональне використання часу, матеріалів, обладнання та технологій, повага до товаришів, до результатів їх праці та до людей праці, дотримання єдиного орфографічного режиму, використання графічної документації, дотримання культури робочого місця.

Представлення оцінки за такими показниками за допомогою методу рейтингу надасть вчителю можливість достатньо об'єктивно визначити рівень розвитку технологічної культури особистості як окремого учня, так і всього класу та намітити шляхи удосконалення відповідної навчально-виховної роботи на уроках технологій.

Застосування такої методики буде сприяти утворенню в учнів не тільки відповідних особистісних якостей, що визначають технологічну культуру з предметно-перетворювальної діяльності, а й підвищенню ефективності процесу виховання ціннісного ставлення до праці шляхом підсилення мотивації.

Ключові слова: емоційно-ціннісний компонент діяльності, методика визначення рівня розвитку технологічної культури, показники оцінки рівня розвитку технологічної культури особистості учня, предметно-перетворювальна діяльність, технологічна культура, учні старших класів.

Постановка проблеми. Технологічна культура з предметно-перетворювальної діяльності є однією зі складових культури сучасної людини. Вчені відзначають, що тільки в культурному середовищі можуть сформуватися фахівці, здатні вільно й широко мислити, створювати інтелектуальні цінності, яких завжди потребує суспільство [1]. Вони наголошують, що саме сьогодні набуває особливої актуальності теза «Від людини освіченої – до людини культури». Формування в учнів технологічної культури на уроках технологій є важливим завданням педагогіки, яке спрямоване на реалізацію Концептуальних засад реформування загальної середньої освіти щодо виховання всебічно розвиненої, відповідальної, творчої особистості, громадянина і патріота України [4]. Очевидно, що діагностика рівня розвитку технологічної культури учнів сприяє підвищенню ефективності виховної роботи вчителя, оскільки, як зазначають педагоги-практики, «...ефективність процесу виховання в підлітків ціннісного ставлення до праці перебуває у прямій залежності від організації процедури діагностування даного особистісного утворення при врахуванні вікових особливостей дітей, їх участі у добродійній трудовій діяльності» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі діагностики рівня вихованості особистості присвячено праці багатьох вчених. Це, зокрема, роботи І. Звереві, Л. Коваль, П. Флорова, В. Коблика, Н. Котелянець, А. Киверялга та ін. Методика діагностики рівня розвитку технологічної культури у здобувачів вищої освіти розкрита в дослідженнях С. Прийми, М. Роганова, С. Ткачука та ін. Але разом з цим слід відзначити, що методика визначення рівня розвитку технологічної культури особистості учня старших класів на уроках технологій не знайшла свого висвітлення в працях науковців. Це й зумовило постановку мети нашого дослідження.

Мета статті – розкрити методику визначення рівня розвитку технологічної культури особистості учня старших класів на уроках технологій.

Методологія. Методологія нашого дослідження ґрунтувалася на діяльнісному, компетентнісному та особистісно орієнтованому підходах, які обумовлюють спрямованість освітнього процесу на розвиток в учнів технологічної культури та діагностики її проявлення кожною особистістю, на поглиблення та застосування ними здобутих знань на практиці з урахуванням ціннісної складової змісту навчання.

Методологія дослідження також ґрунтувалася на багаторівневому системному аналізі джерел за допомогою загальної, частково- та конкретно-наукових методів наукового пізнання.

Наукова новизна полягає у визначенні та обґрунтуванні доступної методики оцінки сформованості техніко-технологічної культури особистості учня старших класів на уроках технологій, яка включає діагностику його відношення до цілісного процесу предметно перетворювальної діяльності, починаючи від задуму і закінчуючи реалізацією створеного ним виробу, а також критеріїв і показників для такої оцінки.

Методи дослідження. При виконанні дослідження використано комплекс теоретичних і емпіричних методів: теоретичні – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, обґрунтування, конкретизація, герменевтика, порівняння фактів і понять з технічної, дидактичної і методичної літератури; емпіричні – спостереження, метод педагогічного експерименту (констатувальний, формувальний та порівняльний етапи), які обумовили дослідження рівня вихованості особистісних якостей учнів рід час освітнього процесу; метод шкалування.

Результати дослідження. Спираючись на доробки психологів вчені зазначають, що культурним є те, що зберігає та стверджує особистість у соціумі. Велика роль у формуванні культурної людини належить виробничій, предметно-перетворювальній діяльності. Науковцями встановлено, що будь-яка технологічна культура особистості характеризується системою наукових і технологічних знань, умінь і навичок, важливих для здійснення перетворювальної діяльності, а також досвіду із залучення до цієї діяльності, саме головне – системою мотивів і цінностей [3; 7; 8].

У наукових дослідженнях технологічна культура представляється взаємопов'язаними структурними компонентами. Це, зокрема такі [3]:

1) емоційно-ціннісний, який відображає комплекс ціннісних орієнтацій, мотивів, комунікативних умінь і морально-вольових якостей особистості, потрібних в процесі перетворювальної діяльності;

2) когнітивний, який об'єднує сукупність наукових і технологічних знань особистості про способи і методи перетворювальної діяльності;

3) практико-дієвий, який виявляється у здатності особистості на основі набутих знань, умінь і навичок використовувати різні технології для досягнення поставлених цілей.

Слід наголосити на тому, що на думку вчених (Н. Котелянець, С. Прийма, М. Роганов, О. Нагорна, С. Ткачук та ін.) для особистості емоційно-ціннісний компонент технологічної культури представляє собою систему ціннісних орієнтацій, мотивів, цілей, інтересів, стилю відносин і морально-вольових якостей, яка впливає на перетворювальну діяльність. Як слушно зазначає Н. Котелянець, підставою для виокремлення емоційно-ціннісного компонента є положення про те, що діяльність організовується і регулюється завдяки емоційно-ціннісним якостям особистості, які виражають свідоме ставлення до діяльності, що спрямовує особистість на об'єкти і способи взаємодії з ними [3].

Значення ціннісних орієнтацій полягає в тому, що вони [3]:

– визначають інтелект, раціональне осмислення особистістю навколишньої дійсності протягом усього життя;

– керують кожною його дією;

– консолідують риси особистості;

– виступають своєрідним психологічним «регулятором» ставлення до навколишньої дійсності;

– визначають здатність особистості до саморегуляції, самовизначення, самоствердження в навколишньому середовищі, до рефлексії.

Емоційно-ціннісний компонент технологічної культури і обрано нами для дослідження предметно-технологічної культури. Для визначення будь-якого компонента використовують певні критерії. Для їх встановлення звернемося спочатку до сутності поняття «критерій».

Критерій (з грецької *kriterion* – засіб для судження) – мірило, ознака, на основі якої виконується оцінка досліджуваного явища. Критерій виступає засобом, інструментом оцінки, а не самою оцінкою. У довідковій та спеціальній літературі критерій визначається як засіб для судження, ознака, на підставі якої здійснюється визначення або класифікація чого-небудь, мірило оцінки [5, 149].

Функціональна роль критерію полягає у визначенні або виокремленні сутнісних ознак предмета, зазначає В. Коблик [2].

Вивчення літератури показує, що такими сутнісними ознаками є:

– сума знань про працю та фактори, які впливають на ціннісне ставлення до праці (Л. Божович, В. Коблик, Г. Нікіфоров і ін.) (когнітивні);

– емоційність, яку пов'язують з переживаннями та почуттями людини (Л. Божович, Г. Нікіфоров і ін.)

– особливості мотивації ціннісного ставлення до праці та поведінки у сфері праці (Г. Нікіфоров і ін.) (мотиваційно-поведінкові);

– трудові вміння та поведінка під час трудової діяльності (Л. Божович, Г. Нікіфоров і ін.) (поведінкові);

– ціннісне ставлення до праці та саморозвитку (В. Коблик, О. Масалова та ін.) (мотиваційно-ціннісні);

– способи і форми трудової діяльності (О. Масалова та ін.) (операційні);

– емоційно-психологічна стійкість, оптимізм, наполегливість, вияв волі в організації власної діяльності (О. Масалова та ін.) (емоційно-вольові);

– творча діяльність, здатність до продуктивної праці (В. Коблик, О. Масалова та ін.) (практико-діяльнісні) [2].

Відповідно до трактування поняття «техніко-технологічна культура особистості» у якості такого критерію нами взято ціннісне ставлення особистості до норм, правил і результатів предметно-перетворювальної діяльності.

Тепер розглянемо сутність поняття «ставлення».

У довідковій літературі ставлення (може бути у значенні відношення) визначається як характер поведінки з ким-, чим-небудь: ставлення до старших, до пацієнтів, до роботи тощо [6]. Як уже зазначалося, ставлення до норм і правил невіддільне від ставлення до праці, яке вчені розглядають як емоційно-вольову установку особистості на працю, тобто вираження її позиції відповідно до процесу діяльності. Ставлення до праці характеризує прагнення (або відсутність такого) людини максимально проявити свої фізичні і психічні сили, використати свій досвід і знання, спроможність досягти певних кількісних і якісних результатів праці [7].

В соціології ставлення до праці [6; 7 і ін.] розглядають як:

– суспільно важливу цінність, що виражає місце трудової діяльності в загальній системі цінностей суспільства та особистості;

– конкретний вид трудової діяльності, професії, що має певний суспільний статус і престиж;

– конкретну роботу з урахуванням змісту та умов праці, потреб і мотивів, зв'язаних з даною роботою, на даному робочому місці, у даній виробничій організації.

Ставлення до норм і правил предметно-перетворювальної діяльності ми розглядаємо як конкретну роботу на певному робочому місці.

В соціології розрізняють такі типи ставлення до праці [7]:

- супернормативне – виключно сумлінне, яке відповідає всім чинним нормам;
- субнормативне – недостатньо сумлінне;
- ненормативне – несумлінне.

На нашу думку тут не вистачає ще одного типу ставлення – нормативного, яке передбачає сумлінне дотримання особистістю норм і правил діяльності. Відповідно до того, що одним із об'єктивних показників ставлення до праці є ініціативність, ми вважаємо, що перший тип, супернормативне ставлення, слід розглядати як ініціативне, творче виконання обов'язків, але з дотриманням тих же норм і правил. «Працюючи із середньою інтенсивністю, можна отримати лише середні результати. Якщо ж змінити своє ставлення до праці і працювати більш інтенсивно, з більшою самовіддачею і творчо, то при тій самій і навіть меншій кількості предметів і засобів праці, за рахунок їх кращого використання можна отримати набагато більше продуктів значно вищої якості» – зазначають науковці [7].

Соціологи стверджують, що реальна трудова поведінка особистості характеризується її трудовою і пізнавально-творчою активністю. Трудова активність проявляється в підвищенні продуктивності праці, ступеня реалізації фізичних і інтелектуальних можливостей особистості при виконанні певної трудової діяльності. «Рівень трудової активності характеризується показниками виконання виробничих завдань (норм), підвищення якості продукції, розвитку особистої ініціативи і відповідальності, раціонального використання засобів і предметів праці» [7].

«Пізнавально-творча активність виявляється в підвищенні загальноосвітнього й кваліфікаційного рівня, творчому підході до вирішення виробничих проблем. Це постійний пошук нових підходів до вирішення завдань, активне варіювання функцій, опанування прогресивними прийомами і методами праці, новітніми технологіями, внесення пропозицій щодо удосконалення організації праці, практична реалізація яких сприяла б підвищенню трудової діяльності», підкреслюють автори в роботі [7].

Окрім того, на користь вичення творчого (ініціативного) типу ставлення до праці слід зазначити, що соціологи зазначають, що висококваліфікована, новаторська праця з великою питомою вагою творчих елементів створює передумови для ставлення до неї як до вищої цінності.

Відповідно до вище викладеного ми визначаємо чотири рівні ставлення особистості до норм і правил предметно-перетворювальної діяльності. А саме: творчий (ініціативний), нормативний (сумлінний), субнормативний (недостатньо сумлінний) і ненормативний (несумлінний).

Для вимірювання критерію необхідно застосувати конкретні показники, які роблять його доступним для спостереження та оцінювання. У загальному значенні під показником розуміється основа, яка дозволяє судити про наявність тієї чи іншої ознаки (В. Коблик і ін.). Показники повинні бути зрозумілими, конкретними та доступними для вимірювання. Для спрощення процедури оцінювання їх число, як і число параметрів, має бути мінімальним [2].

Про ставлення до норм і правил предметно-перетворювальної діяльності можна робити висновки виходячи з об'єктивних і суб'єктивних показників.

До об'єктивних показників відносять: результати трудової діяльності; рівень відповідальності; сумлінності; ініціативність і дисциплінованість виконавців.

На основі цих показників можна визначити показники ставлення, які підлягають емпіричній перевірці. Це:

- виконання виробничих завдань у кількісних і якісних показниках (використання робочого часу),
- вияв ініціативи у використанні раціональних прийомів і методів роботи тощо.

До суб'єктивних показників відносять: мотиви, загальне задоволення працею, відповідальність, можливість самовираження, самостійність, здатність до саморозвитку тощо.

З огляду на вище зазначене для оцінки ставлення особистості до предметно-перетворювальної діяльності ми визначаємо наступні показники:

- ініціативність і творчий підхід до виконання завдання;
- ґрунтовність знань з технології;
- використання технологічних і інструкційних карт, нормативних технічних умов, Державних стандартів і іншими джерелами довідкової інформації (зокрема ресурсів Інтернету);
- пізнавальний інтерес до технологій виготовлення різноманітних виробів, технічних новацій;
- планування своєї діяльності та вибір адекватних засобів і методів роботи;
- якість виконаного завдання;
- загальне задоволення працею;
- сумлінність і самостійність у виконанні завдань;
- дотримання культури робочого місця.

На основі аналізу методичної літератури та з урахуванням досвіду роботи вчителів технологій старших класів було встановлено, що сутність таких показників полягає в наступному:

1. Оцінка звички учнів до самоконтролю в роботі, уміння самостійно контролювати роботу з певним ступенем точності та використанням сучасних інструментів, приладів і методів. Під час навчання учні

повинні самостійно вирішувати посильні для них практичні завдання, порівнювати різні варіанти їх вирішення та обирати найкращі.

2. Творче відношення до будь-якої діяльності, яке є однією з характерних рис сучасного працівника сфери як матеріального так і нематеріального виробництва. «Це відношення пояснюється прагненням працівника до підвищення свого професійного й кадрового потенціалу й викликається бажанням внести свій творчий внесок до створення нового продукту, а саму діяльність зробити комфортною, красивою, творчою, яка приносить не тільки матеріальний добробут але й радість, задоволення духовних запитів особистості», наголошують вчені [7]. Творче відношення передбачає ініціативність особистості в роботі. В учнів старших класів такі риси мають проявлятися на основі попереднього досвіду предметно-перетворювальної діяльності, сформованого за допомогою методу проєктів.

3. Рациональне використання учнями часу, матеріалів, обладнання та технологій на основі сформованої в основній школі техніко-технологічної грамотності, теоретичних знань з основ наук, відомостей з Інтернету.

4. Толерантне відношення до товаришів, поваги до результатів їх праці, до людей праці та результатів їх діяльності, відповідальне ставлення до своєї діяльності й до результатів діяльності інших.

5. Дотримання єдиного орфографічного режиму (мовної та іншомовної компетентності) та культури поведінки через основи етикету. Здатність учнів працювати швидко, ритмічно, без зайвого напруження й рухів та марної трати часу під час вибору оптимального режиму діяльності, який забезпечить високу працездатність протягом всього терміну роботи і якість виконаної роботи, правильно чергуючи навчальну діяльність і відпочинок.

6. Використання графічної документації в ході проєктування – ескізів, технічних малюнків, робочих і складальних креслень; складання та використання технологічних і інструкційних карт, нормативних технічних умов, Державних стандартів. Дотримання точності в роботі, технологічного режиму виготовлення запроєктованого виробу.

7. Дотримання культури робочого місця, оптимальної організації робочого місця, правил та порядку, що є однією зі складових техніко-технологічної культури, при виконанні будь-яких завдань.

Висновки. Визначені таким чином складові, критерії, показники та їх характеристики обумовлюють доступну процедуру діагностування рівня розвитку технологічної культури особистості учня старших класів на уроках технологій.

Найбільш зручними показниками оцінки такого рівня на уроках технологій є: звичка учнів до самоконтролю, творче відношення їх до будь-якої діяльності, раціональне використання часу, матеріалів, обладнання та технологій, повага до товаришів, до результатів їх праці та до людей праці, дотримання єдиного орфографічного режиму, використання графічної документації, дотримання культури робочого місця.

Представлення оцінки за такими показниками за допомогою методу рейтингу надасть вчителю можливість достатньо об'єктивно визначити рівень розвитку технологічної культури особистості як окремого учня, так і всього класу та намітити шляхи удосконалення відповідної навчально-виховної роботи на уроках технологій.

Застосування запропонованої методики сприяє утворенню в учнів не тільки відповідних особистісних якостей, що визначають технологічну культуру з предметно-перетворювальної діяльності, а й підвищенню ефективності процесу виховання ціннісного ставлення до праці шляхом підсилення мотивації.

Перспективи подальших розвідок є дослідження педагогічних умов ефективного виховання в учнів ціннісного ставлення до праці шляхом підсилення мотивації.

References

- Гриньова В. Г. Педагогічна культура викладача вищого навчального закладу. *Новий Колегіум*. 2013. №2. С. 21–24.
Hrynova, V. H. (2013). Pedagogical culture of a teacher of a higher educational institution. *Novyi Kolehium – New Collegium*. 2. 21–24. [in Ukrainian].
- Коблик Віталій. Методика діагностування рівня вихованості в підлітків ціннісного ставлення до праці. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Випуск 57, 2017. С. 248–255. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/57/32.pdf. (дата звернення: 30.05.2025)
Koblyk, Vitalii (2017). Metodyka diahnostuvannia rivnia vykhovanosti v pidlitkiv tsinnisnoho stavlennia do pratsi [Methods of diagnosing the level of education of adolescents' value attitude to work]. *Psykhologohopedagogichni problemy silskoi shkoly – Psychological and pedagogical problems of rural school*. 57. 248–255. Retrieved from: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/57/32.pdf. [in Ukrainian].
- Котелянець Н. В. Формування технологічної культури учнів початкової школи. URL: <https://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/374/370> (дата звернення: 30.05.2025)
Kotelianets, N. V. (2015). Formuvannia tekhnologichnoi kultury uchniv pochatkovoї shkoly [Formation of technological culture of primary school students]. Retrieved from: <https://conf.kubg.edu.ua/index.php/courses/ksdpounush/paper/viewFile/374/370>. [in Ukrainian].

4. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. *Концепція нової української школи*. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 30.05.2025)
Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. (2016). *Kontseptsiia novoi ukrainskoi shkoly – The concept of the new Ukrainian school*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
5. Професійна освіта: словник / уклад. С. У. Гончаренко та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 149 с.
Goncharenko, S. U., Nychkalo, N. G. (Eds.). (2000). *Profesiina osvita: slovnyk* [Professional education a dictionary]. Kyiv, Ukraine: Vysha Shkola. 149. [in Ukrainian].
6. Ставлення. Словник української мови: [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ: Наукова думка, 1980. Т. 9. С. 340. URL: <http://surl.li/jbplgf> (дата звернення: 30.05.2025)
AN Ukrainskoi RSR, In-t movoznav. im. O. O. Potebni. (1978). *Stavlennia. Slovnyk ukrainskoi movy v 11 tomakh* [Attitude. Dictionary of the Ukrainian language in 11 volumes]. I. K. Bilodid (Ed.) Kyiv, Ukraine: Naukova dumka. 9. 340. Retrieved from: <http://surl.li/jbplgf> [in Ukrainian].
7. Соціологія праці: навчально-методичний посібник. Харків, 2005. 222 с. URL: <https://studfile.net/preview/5642269/page:10/>. (дата звернення: 30.05.2025)
Sotsiologhiia pratsi: navchalno-metodychnyi posibnyk [Sociology of Labor: A Teaching and Methodological Guide]. (2005). Kharkiv, Ukraine. 222. Retrieved from: <https://studfile.net/preview/5642269/page:10/> [in Ukrainian].
8. Юрженко В. В. Техніко-технологічна культура як понятійний інструмент формування почуття відповідальності в учнів основної школи. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки*. Глухів: ГНПУ імені О. Довженка, 2010. Випуск № 15. Частина II. С. 187–191.
Iurzhenko, V. V. (2010). *Tekhniko-tekhnologichna kultura yak poniatiiniyi instrument formuvannia pochuttia vidpovidalnosti v uchniv osnovnoi shkoly* [Technical and technological culture as a conceptual tool for forming a sense of responsibility in primary school students]. *Visnyk Hlukhivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Serii: pedahohichni nauky – Bulletin of the Glukhiv State Pedagogical University. Series: pedagogical sciences*. Glukhiv, Ukraine: HNPU imeni O. Dovzhenka. 15. II. 187–191. [in Ukrainian].

Steshenko Volodymyr

<https://orcid.org/0000-0002-8183-3957>

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Professor of the Department of Theory and Practice of
Technological and Vocational Education,
DPNZ «Donbass State Pedagogical University»
(Dnipro, Ukraine) E-mail: steshenko.volodymyr@gmail.com

Liulka Vasyi

<https://orcid.org/0000-0003-1404-6037>

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department Professional Education and Life Safety,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: vasilijliulka4@gmail.com

Vovchenko Oleksandr

<https://orcid.org/0009-0005-2036-3807>

Master's degree, Candidate
Department of Theory and Practice of Technological
and Vocational Education,
DPNZ «Donbass State Pedagogical University»
(Dnipro, Ukraine) E-mail: Vovchenko.alexandr.p@gmail.com

METHODOLOGY FOR DETERMINING THE LEVEL OF DEVELOPMENT OF TECHNOLOGICAL CULTURE OF A STUDENT'S PERSONALITY IN TECHNOLOGY LESSONS

The article presents an overview of the scientific achievements of scientists on the issue of diagnosing the value attitude to any activity, including work. This statement was taken to determine the methodology of dialog of the level of development of technological culture of the student's personality in technology lessons. It was taken into account that the technological culture of a personality is characterized by a system of scientific and technological knowledge, skills and abilities important for the implementation of transformational activities, as well as experience in engaging in these activities, and most importantly, a system of motives and values.

The article considers the importance of value orientations and reveals the essential features of the criterion for assessing the level of development of the technological culture of a student's personality in technology lessons. In accordance with the interpretation of the concept of «technical and technological culture of personality», this criterion defines the value attitude of the individual to the norms, rules and results of subject-transformative activity.

Four levels of attitude to the norms and rules of subject-transformative activity are defined, taking into account objective and subjective circumstances. Based on the analysis of methodological literature and taking into account the experience of high school technology teachers, the essence of such indicators is revealed. It is recommended to use the scaling method to assess the level of development of technological culture of a senior pupil's personality in technology lessons using these indicators.

The purpose of the article is to reveal the methodology for determining the level of development of technological culture of a senior school student's personality in technology lessons.

Methodology. The research methodology was based on activity-based, competence-based and personality-oriented approaches, which determine the focus of the educational process on the development of technological culture in students and the diagnosis of its manifestation by each personality, on the deepening and application of the acquired knowledge in practice, taking into account the value component of the content of education.

The methodology of our study was also based on a multi-level systematic analysis of sources using general, partial, and specific scientific methods of scientific knowledge.

The scientific novelty lies in the definition and substantiation of an accessible methodology for assessing the formation of technical and technological culture of a senior pupil's personality in technology lessons, which includes the diagnosis of his/her attitude (attitude) to the integral process of subject transformative activity, from the idea to the realization of the product created by him/her, as well as criteria and indicators for such an assessment.

Conclusions. It has been established that the identified components, criteria, indicators and their characteristics determine an accessible procedure for diagnosing the level of development of technological culture of a senior pupil's personality in technology lessons. The most convenient indicators of such an assessment in technology lessons were: students' habit of self-control, their creative attitude to any activity, rational use of time, materials, equipment and technologies, respect for comrades, the results of their work and people of work, compliance with a single spelling regime, the use of graphic documentation, and compliance with the culture of the workplace.

Presenting the assessment of such indicators using the rating method will enable the teacher to objectively determine the level of development of the technological culture of the individual student and the whole class and to outline ways to improve the relevant educational work in technology lessons.

The use of such a methodology will contribute to the formation of students not only the appropriate personal qualities that determine the technological culture of subject-transformative activities, but also to increasing the effectiveness of the process of educating a value-based attitude to work by increasing motivation.

Keywords: emotional and value component of activity, methodology for determining the level of development of technological culture, indicators for assessing the level of development of technological culture of a student's personality, subject-transformative activity, technological culture, senior pupils.

Стаття надійшла до редакції 31.05.2025 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор **Ребенок В. М.**